

DİNİ DANIŞMANLIK VE DİN HİZMETLERİ

Editörler:

Prof. Dr. Nurullah ALTAŞ
Prof. Dr. Mustafa KÖYLÜ

 GÜNDÜZ
EĞİTİM ve YAYINCILIK

ISBN: 978-605-5584-41-2

© Tüm hakları GÜNDÜZ EĞİTİM ve YAYINCILIK, TURİZM SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.'ne aittir. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, GÜNDÜZ EĞİTİM ve YAYINCILIK, TURİZM SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.'nin izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yazılı, sözlü, görsel-işitsel kitle iletişim araçları yoluyla yayınlanamaz, depolanamaz.

Baskı Hazırlık:
Türker Şenaltun

İlk Baskı: 2012

Baskı:
HERMES TANITIM OFSET
Büyük Sanayi 1. Cad. No: 105 İskitler - ANKARA
Tel: 0312 384 34 32

GÜNDÜZ EĞİTİM ve YAYINCILIK
TURİZM SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.
Cevizlidere Mahallesi 1218. Cad. 6/B Balgat - ANKARA
Tel: 0312. 472 66 62 • Faks: 0312. 472 66 08
www.gunduzyayincilik.com
bilgi@gunduzyayincilik.com

DİNİ DANIŞMANLIK: TANIMI VE TARİHİ

Üzeyir OK

Bu bölümde, dinî danışmanlık çok temel düzeyde ele alınarak, alanın tanınmasına yönelik değerlendirmelere yer verilecektir. Dinî danışmanlıkla ilgili temel kavramlar olan dinî danışmanlık, din ve maneviyat gibi temel kavramların tanımları sunulacak, dinî danışmanlığın Amerika ve İngiltere’de nasıl başladığı konusundaki bilgilere yer verilecektir. Dinî danışmanlığın, özellikle seküler danışmanlık karşısındaki konumu tartışılarak, belirli bir teolojik bakış açısının bilinçli ve yapıcı bir şekilde kullanılması gerektiği dile getirilecektir. Son olarak da, dinî danışmanlığın gerekçesi ve işleme biçimine değinilerek alanla ilgili önerilere yer verilecektir.

A. Temel Kavramlar: Psikolojik Danışma, Din ve Bakım

Dinî danışmanlığı anlamak için önce psikolojik danışmanlığın bilinmesi gerekir. Sosyal bilimlerin uygulamalı alanlarından biri olarak psikolojik danışmanlık, psikolojik rahatsızlıkların büyük oranda sözel ve duygusal iletişim biçimlerine dayanan tekniklerle tedavi edilmesi olarak tanımlanır ve çağdaş seküler bilginin ve uzmanlığın, insan yardım sanatında veya biliminde uygulanması olarak bilinir. Psikolojik danışmanlık disiplini geniş bir literatüre sahiptir (Örn. bkz. Ivey ve Simek-Downing, 1980; McLeod, 1993;

Nelson-Jones, 1993; Egan, 2010). Söz konusu literatür, danışmanlık becerilerinden, temel felsefelere, danışmanlığın yapılacağı kültürel bağlamlardan psikolojik ekollere, etik ilkelerden danışmanlık amaçlarına, bir çok konuyu hem kuramsal hem de gözleme dayalı(görgül) olarak detaylı bir şekilde ele alır. Bu yüzden dinî danışmanlığı sunarken, okuyucunun öncelikle anaakım psikolojik danışmanlık konusunda genel bir düşünceye sahip olduğu varsayılmaktadır.

Danışmanlık kelimesi ile kastedilen, *psikolojik danışmanlık* olduğuna göre, “dinî danışmanlık” ile gerçekte “dinî psikolojik danışmanlık” kastedilmektedir. Söz konusu olan, temelde bir psikolojik danışmanlıktır ve *dinî* sıfatı ise psikolojik danışmanlığın, dinsel kaynakların, geleneğin, bağlamın vb. unsurların dikkate alınarak uygulanmasını ifade etmektedir ki bu aşağıda detaylı olarak ele alınacaktır.

Dinî danışmanlığın veya dinî bakım ve danışmanlığın, yapısında bulunan *din*, *bakım* ve *danışmanlık* kelimeleri birbiriyle tam olarak uyumlu olmayan farklı alanlarla ilgilidir. Bu durum, din adamı olan ve olmayan uzmanların ele almalarını gerektiren ikilemler oluşturmaktadır (Foskett, 1991). Yapının *psikolojik danışmanlık* yönüne yukarıda kısaca değinildi. *Dinî* olanı ifade etmek için kullanılan *pastoral* kelimesi teolojiktir (orijinal kelime karşılığı çobana özgü, çobansal görevlerle ilgili, sürünün bakımıyla ilgili gibi anlamları bulunmaktadır). Buradan yola çıkarak günümüzde *pastoral* kelimesi daha çok, bir cemaatin üyelerinin veya bir okulun öğrencilerinin ibadetle veya eğitimle ilgili sorunlarından ziyade, onların kişisel ihtiyaç ve sorunlarıyla ilgilenme boyutunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Bilindiği gibi zaten çoban imgesi Hıristiyan kutsal metinlerinde, koyunları tehlikeden koruyan, onlara otlat ve bakım sağlayan liderdir ki, orijinalde Hz. İsa’yı sembolize eder.

Diğer taraftan tanımda geçen *dinî* kelimesi, yanlış yönlendirici olmamalıdır. Bu yüzden dinî danışmanlığın *dinî* yönünü biraz daha açıklamak gerekir. Foskett ve Jacobs (1994) dinî danışmada (*pastoral counselling*) geçen *dinî* kelimesinin karşılığı olarak *pastoral* değil de *religious*-dinî kelimesinin kullanımını tercih etmektedir. Çünkü bu tür danışmada sadece Hıristiyanlar değil, diğer dinlerden ve hatta belirli bir kiliseye mensup olmayan, ancak inanç ve nihai konuları önemli bulan insanlar da yer alabilir. Hatta dinî danışmanlık hem belirli bir dini olan hem de belirli bir dine mensup olmayan, fakat inanç ve nihai konuları (ultimate concern) kendileriyle ve danışanla-

rıyla alakalı gören kişilerin uygulamalarını da kapsar. *Nihail ilgi* ile kastedilen, yaşamın maddi ve gözlemlenebilir boyutunun ötesi ile ilgili konulardır. Buna varoluşsal sorular da denebilir. Örneğin, “neden var olduk?”, “varlığın amacı ne?”, “ölüm ne anlama gelir?” gibi sorular ve bunların yanıtlarıyla ilgili düşünceler ve inançlar, insanları yaşamın gözlenemeyen alanına taşır ve insanların yaşamlarını yönlendirip şekillendirmelerine neden olur.

Netice itibarıyla dinî danışmanlığın, inancı, düşüncesi ve değerleri ne olursa olsun, *maneviyatlarını* ve manevi bağlılıklarının sonuçlarıyla bağlantısını sürdürmek isteyen herkese hizmet verebileceği düşünülmektedir (Thorne, 2001). Bu yüzden, yukarıda da değinildiği gibi, dinî (pastoral) kelimesi dinî danışmanlıkta gittikçe daha az önemli olmaya başlamış, böyle olunca da *dinî* olarak nitelendirilen olgunun alanı genişlemiş olmaktadır. Bu geniş alanı kapsamak için son zamanlarda kullanımı yaygınlık kazanmaya başlayan kelime *maneviyattır* (spirituality).

Maneviyat, kurumsal veya yerleşik dinler ötesi bir kelime olarak insanın içinde yer alan *anlama*, bireyden daha büyük olana ve var olan her şeyle bağlantılı olmaya yönelik özlem olarak tanımlanabilir. Maneviyat, insanın kendisini fiziksel, duygusal ve zihinsel bir bütün olarak ifadesidir (Thorne, 2001). Din ise maneviyatın geniş alanı içinde yer alan bu özleme hizmet ettiği düşünülen, düşünce, algı ve deneyimler bütünüdür daha özel bir terminolojide formüle edilmiştir (Thorne, 2001). Günümüzde dinler, maneviyatın en yaygın yaşanma biçimlerini oluşturmaktadır (Smith, 1979). Maneviyat ve dinin bu şekildeki tanımları inanç psikolojisi konusunda kapsamlı çalışmalar yapan Fowler'ın (1981) inancı (ki burada yapılan maneviyat tanımıyla hemen hemen aynıdır) ve dinî birbiriyle ilintili olarak tanımlamasıyla örtüşmektedir. Bu yüzden bir önceki çalışmada (Ok, 2008) dinî danışmanlığı ifade etmek için *dinî* kelimesi yerine *inanç* kelimesi tercih edilmiştir.

Bu kullanım için yeterli sosyal gerekçeler de bulunmaktadır. Örneğin, son dönemlerde belirli bir dine mensup olmayan, ama bireysel maneviyata sahip olan kişilerin bulunması, dinî danışmanların belirli bir dine mensup olarak çalışmaları için bir sorun olarak görülebilir. Son dönemlerde, kişisel maneviyat eğilimindeki artış, dinî danışmanların belirli bir dine mensup olmamalarının daha iyi olabileceğini göstermektedir (Foskett ve Lynch, 2001). Bu durum, sadece dinî sorunlarla ilgilenileceği veya ille de inançla ilgili konuların danışmada yer alacağı anlamına gelmez. Aslında bazen dinî gibi gözükken konular,

kişilik, ilişki vb. alanlardaki sorunların şeklini bile değiştirip maskeleyebilir. Neticede dinî danışmanlık, dinî sorunları ciddiye alan ve danışanın nihai değer ve anlamlara (en geniş anlamda dine) yönelik ilgisi tarafından şekillenen psikolojik danışmanlık olarak ortaya çıkmış olmaktadır.

En az teknik olan *bakım* kelimesine gelince, bakım, seküler hümanizmin temelinde yer alan sevgi ve ilginin manevi ve duygusal temellerini temsil eder (Foskett, 1991). Bakım (care) kelimesinin kapsama alanını günümüzde genellikle, teknik olan psikolojik danışmanlık etkinliğinin yer almadığı *din hizmetlerinin* oluşturduğu söylenebilir. Ancak bakım daha fazlasını içerir. Bakım, bir din adamının sosyal etkinlikler çerçevesinde cemaatinden birinin sorunlarıyla (ölüm, doğum, sünnet, hastalık vb.) sosyal çerçevede ilgilenmesini ve etkinlikte bulunmasını içerir. Bu anlamıyla *bakım* kelimesi daha kapsamlıdır ve dinî danışmanlık da bu din hizmetinin içinde yer alan kendine özgü bir etkinlik olarak düşünülebilir. Hatta bu yüzden olmalıdır ki, dinî bakım yer yer dinî danışmanlığı da içerecek biçimde tanımlanmaktadır. Burada alanın rehberlik boyutuna bilinçli olarak değinilmemiştir. Bilindiği gibi rehberliğin tek başına yeterli olmadığı öteden beri vurgulanmaktadır (Kuzgun, 1991). Kaldı ki *bakım*, rehberlik etkinliğini zaten içermektedir ve rehberlikten daha kapsamlı, yardım ilişkisinde daha az bireysel ve daha fazla hümanistik bir yapıyı ifade ediyor gözükmektedir.

B. Dini Danışmanlık

Böylece dinî danışmanlığın, belirli bir dinî gelenek tarafından şekillenen veya açıkça belirli bir dinî kurum veya organizasyonla bağlantılı olarak yürütülen psikolojik danışmanlık uygulaması olduğu ifade edilmiş oldu. Bu şekliyle dinî danışmanlık, teolojik / manevi ve psikolojik / davranışsal kavramları, bilinçli ve bütüncül biçimde entegre etmeyi içermektedir (Greenwald vd., 2011). Bu birliktelik için yeterli gerekçeler bulunmaktadır. Örneğin insanların karşılaştığı ölüm, anlamsızlık ve günahkârlıkla ilgili kaygular, hem psikolojik danışmanlığın hem de teolojinin ortak konusudur (Foskett ve Jacobs, 1994).

Foskett ve Jacobs (2004) Clebsch ve Jaekle dinî bakımı (*pastoral care*) aşağıdaki gibi tanımlamaktadır: “Mümessil din adamları tarafından sorunu olan insanları iyileştirmeye, desteklemeye, onlara rehberlik etmeye ve uzlaştırmaya yönelik yardım etme etkinliğidir”. Bu tanımda yer alan özellikle iyileştirme ve uzlaştırma kelimeleri dinî (psikolojik) danışmanlıkla doğrudan ilgilidir. Her ne kadar bu tanımda yer alsaydı da, Foskett ve Jacobs dinî danış-

manların din adamı olmasını zorunlu görmemektedir. Onlara göre *iyileştirme* uzun süreli terapide yer alır, *destekleme* özürülü ve uzun süreli hastalara yönelik yapılır, *rehberlik* ise, karar vermede yardım etmeyi içerir. Foskett ve Jacobs, Clinebell'e (1966) atıfta bulunarak *bakım* (nurturing) kelimesini de dinî danışma etkinliğine katarlar. Bu kelime daha çok kişisel büyüme ve gelişimi kapsamaktadır. Yazarlar, alternatif bir tanımın da Schlauch tarafından yapıldığını belirtir: “[dinî danışma] Bütün olarak kişi içindir. Bu bütünlük iki şekilde düşünülmektedir: (a) birey olarak ve bir ailenin veya sosyal ünitenin parçası olarak, (b) beden zihin ve ruh bütünlüğü olarak. Tabi bu etkinlik kişinin psikolojik, etik ve teolojik referans çerçevesine özel bir atıfla yapılır”. Dinî danışmanlık, insanla bir bütün olarak ilgilenir ve uygun olduğunda insanların aşkın (*müteâl*) olanla ilgili kendi anlamını bulmasına ve onunla ilişkisine yardımcı olur (Foskett ve Jacobs, 1994). Aslında dinî danışma ilişkisi temelde “yardım etme davranışı” veya “yardım etme etkinliği” (Clebsch, and Jaekle, 1964 ve Lartey, 2003) olarak nitelendirilmektedir.

Dinî danışman: Dinî danışmanın temel niteliği de yer yer farklı ifadelendirilmiştir. Bunlar arasında yukarıdaki tanımda geçtiği gibi “mümessil Hıristiyanlar” (Clebsch, and Jaekle, 1964), “din hizmetinde bulunanlar” (Clinebell, 1984), “insan yaşamında aşkın bir boyut olduğunu kabul eden insan” (Lartey, 2003) yer alır. Buna göre dinî danışman din adamı olabileceği gibi, din adamı olmaksızın danışmada aşkın boyutu dikkate alması yeterli gözükmektedir. Kısaca dinî danışmanlık, resmen atanmışlar veya maaşlı dinî kurumlar tarafından ödenenler tarafından yapılanla sınırlı değildir (Foskett ve Jacobs, 2004). Belki burada vurgulanması gereken dinî danışmanın mesleki yeterliğidir. Eğer dinî danışman, mesleğin sadece *bakım* kısmıyla ilginiyorsa bununla ilgili çok fazla mesleki beceri gerekmez. Ne var ki psikolojik danışmanlık kısmı aşağıda daha fazla tartışılacak olan mesleki beceri ve donanımların bulunmasını gerektirir. Örneğin dinî danışman, dinî danışmada, “iletişimin sözel veya sözel olmayan, doğrudan ya da dolaylı, literal veya sembolik biçimleri”ni kullanabilir (Lartey, 2003).

Dinî danışmanın işlevi: Danışmanın temel işlevleri arasında “iyileştirme, destekleme, rehberlik etme, uzlaştırma” (Clebsch, and Jaekle, 1964) iyileştirici (healing) güçlendirme ve büyüme (Clinebell, 1984), “günah ve üzüntüyü ortadan kaldırılma ve rahatlatma” (Pattison, 1993), “önleme, rahatlatma ve kolaylaştırma”, “insanların tam olarak işlevsel yaşamalarını destekleme”,

“herkesin insani bir yaşam sürebileceği ekolojik ve sosyo-politik bakımdan bütünsel cemaatlerin / toplulukların gelişimine katkı sağlama” (Lartey, 2003) gibi unsurlar yer almaktadır.

Dini danışan: Dinî danışmaya gelen kişiler, genel olarak kendilerinde veya ilişkilerinde (Clinebell, 1984) “sorun yaşayan insanlar” (Clebsch, and Jaekle, 196) ya da “kaygılarıyla baş etmeye çalışan insanlar” (Lartey, 2003) olarak nitelendirilmektedir. Yine hatırlatılmalıdır ki, danışan kişinin ille de belirli bir dinî geleneğe sahip olması gerekmemektedir.

Dini danışma ortamı: Dinî danışmanlığın yapıldığı ortam, “bir cemaat ve onun toplumu” (Clinebell, 1984) ya da “dinî bağlam veya dinî bağlamla ilgili ortam” (Foskett ve Jacobs, 1994) olarak nitelendirilir. Bu nitelikler de sınırlı kalmaktadır. Oysa dinî danışmanlık, dinî veya nihahi konuları önemseyen danışan tarafından seküler ortamlarda yapılan psikolojik danışmayı da içermektedir.

Dini danışma tarzı ile dini ve seküler olanın etkileşimi: Dini danışma uygulamasında, dini olan ve danışmaya ait olan farklı şekillerde etkileşimde bulunur. Dinî danışmada ağırlıklı olarak psikodinamik yaklaşım ve hümanistik yaklaşım kullanılmaktadır. Freud, din karşıtı olmasına rağmen düşüncelerinin çoğu (orijinal günah gibi) Hıristiyanlığın teolojik yapısına uygundur. Buna karşılık Jung, manevi gerçekliklerin geçerliliğini ve önemli rolünü kabul etmesine rağmen onun terapötik tarzının anlaşılmasını daha zor bulmaktadır (Woodruff, 2002).

Dinî danışmanlık teori ve teknikler bakımından tek yönelimli değildir (Foskett ve Jacobs, 1994). Yani dinî danışmanlık, kullanılan teknik, beceri ve kuramlar bakımından diğer psikolojik danışmanlık modellerinden farklı değildir. Bununla birlikte, dinî danışmanlara, dinî geleneklerin veya kullandıkları danışmanlık kuramlarının ve belirli psikolojik modellerin dar veya dışlayıcı yorumlarına takılıp kalmamaları önerilmektedir (Foskett and Jacobs akt. Foskett ve Lynch, 2001). Benzer biçimde Bob Lambourne, dinî bakımın psikolojik temelli bireysel danışmanlık modeli tarafından istila edilmesine de karşı çıkmıştır (bkz. Lambourne, akt. Foskett ve Lynch, 2001).

Terapötik süreç, dinî kaynaklar tarafından şekillenebilir. Ancak bu yapılırken danışanın deneyiminin, dini dogmatik kategorilere (haram-helal, caiz vb.) sıkıştırılmaya çalışılmaması gerekmektedir (Konuyla ilgili ayrıca bkz.

Lynch, 2002). Terapötik süreçte yer alması gereken, danışmanın değil, danışanın maneviyatı veya teolojisidir (Foskett ve Lynch, 2001). Foskett'e göre, dinî danışmanların dinî öğretileri çok az ve dolaylı olarak kullanmaları ve dinî konuları ancak dinî danışanlar konu edindikleri takdirde açıkça dile getirmeleri gerektiğini düşünür (Foskett ve Jacobs, 1994).

Birleştirici bir tanım: Yukarıda ele alınan tanımlardan ve konulardan yola çıkılarak dinî bakım ve danışmanlığın kapsamlı bir tanımı şu şekilde yapılabilir:

Seküler veya dindar, nihai konulara önem veren, insan yaşamında aşkın bir boyut olduğunu kabul eden kişiler tarafından, sözel veya sözel olmayan, doğrudan ya da dolaylı, literal veya sembolik iletişim biçimlerini kullanarak, nihai anlam ve konular bağlamında sorun yaşayan insanlara yönelik (ruh sağlığıyla ilgili konularda veya kaygıyla baş etmeye çalışan insanlara yönelik) iyileştirme veya rahatlatma; (engelli veya fakirlik konularında) destekleme; (iş bulma, okul tercihi yapma gibi konularda) rehberlik etme veya kolaylaştırma; (bireylerin daha iyi büyüyüp gelişmeleri gibi konularda) bakım hizmeti sunma; (evlilikte geçimsizlik, akranlar arası küslük gibi konularda) uzlaştırma; (sosyal, ekonomik ve politik baskı durumlarında olduğu gibi) sosyal girişimlerde bulunma; (alınacak yeni kararların veya değişimlerin oluşturabileceği olumsuz durumların oluşumu ihtimalinde) önleme şeklindeki yardım etme etkinlik ve davranışlarıdır. Bu etkinliğin nihai amacı, bireylerin insanlıklarını "tam" olarak yaşayabilmeleridir ki bu da ekolojik ve sosyo-politik bakımdan uyumlu toplulukların oluşmasını gerektirir. Yani bireysel bir etkinlik gibi gözükse de dinî bakım ve danışmanlığın sosyo-politik ve ekonomik yönünün önemi çok belirgindir.

Önceki tanımlarda, bir danışmayı dinî yapan temel özellik, danışmanın "nihai anlam ve konular bağlamında" yapılması (Clebsch ve Jaekle, 1964) ya da "insan yaşamında aşkın bir boyut olduğunu kabul eden insan" (Lartey, 2003) tarafından yapılması olarak gösterilmektedir. Lartey'e (2003) göre bir görüşmeyi dinî danışma olarak nitelendirmek için, danışmada yer alanların (danışman ve danışan) nihai anlam ve konulara önem veren kişiler olmaları yeterlidir. Bu tartışmalardan yola çıkarak söylemek gerekirse, dinî bakım ve danışmanlığı "dinî" yapan özellik, şunlardan birinin veya bir kaçının bakım ve danışmada yer almasıyla gerçekleşmiş olmaktadır: (a) Bakım ve danışmayı nihai konulara önem veren bir kişinin (bu açıkça bir din adamı da olabilir) yapması. (b) Bakım veya danışmada yer alan danışanın nihai konulara derin bir empati,

sempati ve ciddiyetle yaklaşması. (c) Bakım ve danışmanın dinî bir bağlamda veya ortamda (o ortama ve ortamdakilere sempati duyularak) yapılması.

C. Dinî Danışmanlığın Önemi ve Gerekçesi

Seküler psikolojik danışmanlığa rağmen, dinî psikolojik danışmanlık hareketinin varoluş gerekçeleri daha önce yapılan bir çalışmada tartışılmıştır (bkz. Ok, 2008). Bunları aşağıdaki başlıklarda özetlemek mümkündür:

Dindar danışanların duygusal sorunlarını paylaşmaya istekli olabilecekleri daha iyi şartlar yaratma: Kişiler kendilerini ve ruhsal sorunlarını kendi sosyal ve dinî çevrelerinde ifade etmeye daha istekli olabileceklerdir. Örneğin, Türkiye’de halkın tamamına yakınının Müslüman olması, seküler psikolojik danışmanlığın, danışmada bireylerin dinî değerlerini göz önünde bulundurması gerekliliğini beraberinde getirir. Dindar bir danışanın kolayca ulaşabileceği ve inandığı değerlere saygı duyduğunu düşündüğü bir dinî psikolojik danışana gitme olasılığı yüksek olacaktır. Kolay ulaşılabilirlik, ortak değer paylaşımı ve güven, danışanlar için ideal bir ortam yaratır. Ayrıca, böylece dinî danışmanlık, bireylerin duygusal sorunlar konusunda yardım alacakları alternatifleri genişletme bakımından da önemli bir yere sahip olmaktadır.

Dinsel deneyimlerdeki değişim ve çeşitliliğin, psikolojik danışmanlığın “dinî konuları” ele almasını gerektirecek düzeyde olabilmesi: Modern dünyada pek çok insan, değerler konusunda belirsizlik ve çelişki yaşayabilir. Bu çelişki, şüphe ve belirsizlikler geçici olabileceği gibi, nadiren de olsa kişilerin yaşam yönelimlerinde köklü değişikliklere yol açabilir, onların dinden çıkmalarına veya dine girmelerine sebep olabilir. Bu süreçte yaşanan köklü bilişsel stres ve kaygılar ile dünya görüşünü ve değerlerini netleştirme güdüsü, danışmada bu konuların (hem teolojik hem de ruh sağlığı açısından) sağlıklı bir biçimde ele alınmasını gerektirir. Bilindiği gibi dinî danışmanlık, temelde kişilerin ahlakla ve dünya görüşüyle ilgili değerlerini netleştirme, kimliklerini sağlıklı bir şekilde oluşturma ve sonuçta neye göre yaşayacaklarına karar vermelerini kolaylaştırmayla çok yakından ilgilidir.

Din adamı-cemaat ilişkisinin dinî danışmanlığı gerektiren doğası: Psikolojik danışmanlık, din adamları için önemli olabilecek bir etkinliktir. Çünkü din adamları danışanların derin duygusal sorunlarını açıkça ifade ettikleri kişisel itirafları dinlemektedirler. Bu esnada dinleme ve duyguların gel-gitler yoluyla boşaltımının oluşmasına izin verme söz konusudur. Ayrıca, din adamları ciddi hastalıklar, yas, ailevi sorunlar gibi dinleme becerisi, empati

vb. gibi özellikleri sergilemeyi gerektiren durumlarla da karşı karşıya kalmaktadır. (Lount ve Hargie, 1997). Lount ve Hargie yaptıkları görgül bir çalışmada, dinî danışmanların karşılaştıkları sorunlardan bazılarını şu şekilde listelemişlerdir: Bağımlılık, saldırganlık, agnostizm, alkolizm, yas, dikkat, depresyon, itaatsizlik, stres, uyuşturucu bağımlılığı, utanma, duygusal soğukluk, korku, çaresizlik, güvensizlik, yalnızlık, pasiflik, fiziksel taciz, içe dönüklük, cinsel taciz, intihar düşüncesi, ölümcül hastalık vb. Karşılaşılan bu sorunlar, onlarla ilgilenme durumunda olanların, psikolojik danışmanlık alanında yetkin olmalarını gerektirmektedir. Türkiye’de din hizmetlerinin geniş bir alana yayıldığı ve din adamlarının ülkenin her köşesinde bulunduğu gerçeği dikkate alındığında, dinî danışmanlık hizmetinin bu alanda eğitilmiş din adamları yoluyla ciddi bir boşluğu dolduracağı ve işlevsel olacağı düşünülmektedir. Bu durum insanlara hizmetin kalitesini artırabileceği gibi, din adamlarının kendi kişilik ve mesleki yapılarının güçlenmesine de katkıda bulunacaktır. Bu sayede, din adamları, sorun yaşayan insanların kolayca ulaşabilecekleri ekonomik merciler olurlar.

Seküler psikolojik danışmanların dinî konulardaki yetersizlikleri: Çoğu kez seküler ortamlarda yetişen ve eğitim alan psikolojik danışmanlardan bir kısmının, dindarlığın insanların kişisel gelişimi için bir engel olduğu kanısına sahip olduğu öteden beri bilinmektedir. Ne var ki bu tutum, dinî davranışın tamamen olumsuz olduğunu ileri sürmek ve dinsel olgulardan kaçınmak için yeterli gerekçeler sağlamaz. Tersine belki de dindarlığın “sağlıklı” görülmeyen yönleri üzerinde psikolojik ve teolojik birikimle çalışma yapmayı gerektirir.

Diğer taraftan, Foskett ve Jacobs (1994) belirli bir inancı olmayan seküler psikolojik danışmanların genellikle, danışanlarının inançlarına saygı duyduğunu, pek çoğunun ise gereğinden fazla saygılı olduğunu ve bu aşırı saygıdan dolayı onların yanlış varsayımlarına ve hurafe inançlarına meydan okuma konusunda emin olmadıklarını belirtir. Bazı davranışlar da inancın temelde zihinsel bir konu olduğunu ve duygularla ilintisinin çok az olduğunu düşünürler. Diğer bazı psikolojik danışmanlar ise bir danışanın inancını sorgulamanın önemli bir inanç sisteminin yıkılmasına ve dolayısıyla da danışanın rahatının bozulmasına yol açacağından korkarlar. Foskett ve Jacobs bireyleri, kendilerine yararı olmayan inanç ve uygulamalarla yüzleştirip onları analiz etmenin onlarda daha sağlıklı dinî tutumların gelişmesine neden olduğunu, dolayısıyla da onların duygusal ve manevi olarak yetişmesine yol açtığını belirtir.

Derin sıkıntıları olan pek çok insan, bir din adamı aramakta ve ruh sağlığı uzmanına gitmemektedir. Çünkü bu kişiler kendilerinde ruh sağlığı problemi olmadığını düşünmektedir. Diğer bazı insanlar da, manevi boyutu olduğunu düşündüğü ruh sağlığı sorunu yaşadığında kime gideceği konusunda tereddüt yaşamaktadır. Pek çok din adamı sorunun bu iki yönüyle de ilgilenebilecek psikolojik bir uzmanlığa sahip değildir. Bunlar açıkça gösteriyor ki, toplumun bu tür dinî sorunlarıyla ilgilenmek için mesleki olarak eğitilmiş dinî danışmanlara ihtiyacı bulunmaktadır (Greenwald vd., 2011).

Seküler psikolojik danışmanlığın beyaz orta sınıfa hitap etmesi: Ayrıca seküler psikolojik danışmanlığın beyaz orta sınıfa göre hatta, ağırlıklı Batı geleneklerindeki vakalar dikkate alınarak geliştirilmiş olması, onların yerleştirilmesi veya bağlamsallaştırılması gerektiği anlamına gelir. Bu anlamda dinî danışmanlık anaakım seküler psikolojik danışmanlığın bağlamsallaştırılmasından başka bir şey olmayacaktır. Son dönemlerde seküler terapistler, gittikçe danışanlarının maneviyatlarının önemini kabul etmektedirler ve pek çok dinî danışman da kendi inanç topluluklarının kurumsal veya öğretimsel kalıplarından özgürleşmeye çalışmaktadır (Thorne, 2001). Araştırmalar, modern Batı toplumunda erken çocukluk döneminden itibaren başlayan, insanların çoğunun yaşadığı bir tür “manevi taciz” (spiritual abuse) in bulunduğunu göstermektedir. Çocukların iç maneviyatı bastırılmakta ve hatta çocuk yaşta manevi inançlarını dışa vurduklarında aptal veya deli olarak damgalanacaklarını düşünmektedirler (Hay ve Nye, akt. Foskett, 2001).

Ayrıca Foskett’in de belirttiği gibi (1999) dinî danışmanlığın genel olarak psikolojik danışmanlığa katkıları olabilir. Örneğin, dinî danışmanlık manevi olanın önemini vurgulamış ve herkesi insanlık için “en iyi tek model” düşüncesine sokmaya çalışmamıştır (Foskett ve Lynch, 2001). Dini danışmanlık, danışanların deneyimlerinin manevi ya da dinî boyutlarını inceleme bakımından onlara önemli katkıda bulunur. Ayrıca, akıl sağlığı servislerini kullanan pek çok kişinin bu türden destek almaya ilgisinin bulunduğu belirtilir (Foskett ve Lynch, 2001).

D. Dinî Danışmanlığın İngiltere ve Amerika Temelli Tarihçesi

İngiltere: İngiltere’de dinî danışmanlık, dinî bakımdan kolayca ayırt edilememektedir. Her ne kadar din adamlarından oluşan özel bir dinî danışmanlar grubu bulunsa da bunlar azınlıktadır. Dinî bakım veya dinî hizmet olarak isimlendirilebilecek görevler zaten öteden beri bulunmaktadır. Din adamları

rı, insanların özellikle hayatlarındaki doğum, evlilik kutsamaları, hastalık ve trajedi dönemlerinde ölümle baş etme ve yas tutma gibi önemli zamanlarda aranırlardı. Bu durumlarda din adamları, zamanla dinî danışmanlık deneyiminden yararlanmaya yönelerek, sosyal ve davranışsal bilimlerle, dinî ve teolojik çalışmaları entegre etmeye başladılar (Foskett ve Jacobs, 1994). Böylece, daha az yönlendirici, daha az otoriter ve daha az *moralistik* (kendi düşüncesine göre insanları ağır yargulama-küfre girme, günahkar olma, yoldan çıkma vs. şeklinde yaftalama gibi) davranmaya başladılar. Sonuçta, din adamlarının, bireylerin ve grupların ihtiyaçlarını ve isteklerini keşfetmelerine, kendi sorunlarını çözmelerine ve kendi yönlerini belirlemelerine yardımcı olma kapasiteleri gelişti (Foskett ve Jacobs, 1994).

Modern psikolojik kavram ve uygulamalardan etkilenen dinî danışmanlık, İngiltere’de Weatherhead’ın 1950’lerdeki öncü çalışmalarıyla ortaya çıktığı söylenmektedir. Bu hareketi 1960’lardan sonra kurulan dinî danışmanlık organizasyonları güçlendirmiştir (Foskett ve Lynch, 2001). O yıllarda birkaç öncü dinî danışmanlık organizasyonu hem kilise dışında hem de kilise içinde etkili olmuştur. Bu kurumlar, diğer benzerleriyle bir araya gelerek şimdiki İngiliz Psikolojik Danışmanlık Topluluğunun ilk alt birimi olan *the Association for Pastoral Care and Counselling*(APCC)’i (Dinî Bakım ve Danışmanlık Derneği) oluşturdu ve o günden beri de bu topluluğun önde gelen üyeleri, seküler psikolojik danışmanlık içinde yer almışlardır (Foskett ve Jacobs, 1994). Dinî Bakım ve Danışmanlık Derneği’nin kurulmasına, 1968’de seküler bir çevrede din adamlığı görevinin yürütülmesi amacıyla, uygulamalı din adamı eğitimi verme konusundaki mülahazalar yol açmıştır. APCC dinî bakımla ve dinî bakımın, danışma becerilerini kullanmayla olan ilişkisiyle ilgilenmiştir. Hıristiyanların dışındaki diğer inanç grupları ile maneviyatları belirli bir din tarafından belirlenmemiş grupların üyeleri de APCC’ye katılmış ve 1999’da dernek adını *Dinî ve Manevi Bakım ve Danışmanlık Derneği* olarak değiştirmiştir (Foskett, 2001).

Bunların yanında ancak, bunlardan farklı ve Evanjelist kiliselerde ortaya çıkan dinî danışmanlık biçimi de bulunmaktadır. Bunlar çok açık bir şekilde, Hıristiyan kimliği sergilemekte ve danışanlarına yol göstermek ve onları desteklemek için dua ve birinin başına veya vücuduna elini koyma, İncil’den metinler okuma gibi geleneksel yöntemleri kullanmaktadırlar. Bunlar diğer dinî danışma etkinliği ile bir diyaloga girmemişlerdir (Foskett ve Jacobs, 1994). Fundamentalist ve muhafazakar kiliselerden doğan Hıristiyan psiko-

lojik danışmanlığı da, seküler psikolojik danışmanlığı İncil'in ahlaki prensiplerine uyarlamıştır (Foskett, 2001).

Foskett ve Jacobs (1994) din adamlarının psikolojik danışmanlık becerileri konusundaki eğitimlerinin 1975'ten itibaren hızla arttığını ve özellikle Anglikan din merkezlerinin dinî bakım ve danışmanlık konusunda danışman atadığını ve bu danışmanların din adamlarının eğitimi ve desteği konusunda sorumluluk üstlendiklerini belirtir. Bugün İngiltere'de tüm dinî danışmanların öncü gördükleri tek bir organizasyon bulunmamaktadır ve gruplar arasında da belirgin farklar gözlenmektedir. Örneğin bazıları daha muhafazakar iken diğerleri daha liberal ya da kapsayıcı teolojik bakış açısına sahiptir. İngiltere'de organize olamama sorunu, bu disiplinin parçalanmış kalmasına yol açmıştır. Dolayısıyla İngiltere'de kaç dinî danışmanın bulunduğu ve dinî danışmanlığın nerelerde uygulandığı çok belirgin değildir (Foskett ve Lynch, 2001).

İngiltere, Newham'da 200 farklı din ve inanç grubuyla yapılan bir araştırma, Milli Sağlık Hizmetlerine (NHS) bağlı Ruh Sağlığı Derneği'nin yeni bir manevi, dinî ve kültürel bakım ünitesi oluşturmasına yol açmıştır. Bu üniteye manevi danışmanlık, diğer hizmetlerden biri olarak yer almakta ve farklı inanç ve disiplinlere mensup kişiler tarafından yürütülmektedir (Foskett, 2001).

Amerika: 1920'lerde Amerika'da yaşamış olan ve bir Presbiteryan din adamı olan Anton Boisen, pozitif bilim alanında eğitim almış, hem kendisinin hem de hastalarının ağır ruhsal rahatsızlıkları konusunda araştırmalar yapmıştır. Boisen, psikiyatrinin psikotik hastalık olarak teşhis koyduğu hastalığın altında manevi kriz bulunduğunu öne sürmüştür. Boisen, pek çok rahatsızlık türünün tıbbi sorunlar olmaktan ziyade, dinsel rahatsızlıklar olduğunu ve bu şekilde bilinmediği takdirde bunların başarılı bir şekilde tedavi edilemeyeceğini düşünmüştür (Boisen, akt. Foskett, 2001). Boisen bu yaklaşımdan dolayı dinî danışmanlığın gelişimini etkileyen önemli isimlerden biri olarak görülmüştür.

Bu alanda önemli etkisi olmuş diğer bir kişi de Hümanistik Psikoloji'nin kurucularından Carl Rogers'tır. Roger'ın dinî danışmanlık konusuna etkisi belirgin olmuştur. Rogers gençken, liberal Hıristiyanlığa tutkuyla bağlıyken, kariyerinin başlarında dine ve manevi söyleme sırt çevirmiş ve mesleğinin epeyce bir kısmında kendini ampirik bir bilim adamı olarak nitelemekle övünmüştür. Ancak, yaşamının son on yılında hem kişisel hem de mesleki deneyimi onu manevi boyutun gerçekliğini kabul etmeye itmiş ve onun,

“mistik,” “aşkın,” “betimlenemez” gibi kavramları kullanmasına yol açmıştır (Rogers akt. Thorne, 2001).

...öyle gözüküyor ki benim derin ruhum (inner spirit) dışarıya ulaştı ve diğerinin derin ruhuna dokundu. İlişkilerimiz kendilerini aştı ve daha geniş olanın bir parçası oldu.... açıkça gözüküyor ki, terapideki ve gruplardaki deneyimlerimiz, aşkın olanı, betimlenemeyeni, manevi olanı içermektedir. Şimdiye kadar mistik ve manevi boyutun önemini yeterince önemsemediğime inanmaya başladım (Rogers akt. Thorne, 2001).

Rogers’in gerçekte, temelde manevi olan bir terapi uyguladığı düşünülmüştür. Bu kaniya, Rogers bile bunun farkında olmadan ve hümanistik yaklaşımı kendi terapisi olarak ortaya çıkarmadan önce varılmıştır. Bu yargıya, Rogers’in ilk dönem (hem Evanjelik hem de liberal olarak) Hıristiyanlık deneyiminin derin düzeyde onu terk etmediği düşünüldüğü için varılmış olabilir (Thorne, 2001).

Rogers’in modelinin Hıristiyanlık öğretileri için olumsuz olduğunu (örneğin, orijinal günahı kabul etmeme) düşünenler de mevcuttur. Onun kuramının, kendi kendiyi yetinmeyi, bencilliği ve narsisizmi teşvik ettiği, dolayısıyla Hıristiyan öğretisini bunlarla kirlettiği öne sürülür (Rogers, akt. Thorne, 2001).

Amerika’da dinî danışmanlığın mesleki uygulamaları için standartlar koyup gereksinimlerini belirleyen ana organizasyon, Amerika Dinî Danışmanlar Derneği’dir (American Association of Pastoral Counselors – AAPC). AAPC’ye göre dinî danışmanlığın tanımı şöyledir: “Dinî danışmanlık, iyileşme ve gelişmeyi gerçekleştirmek amacıyla manevi kaynakları ve psikolojik anlamayı kullanan, psikolojik danışmanlığın kendine özgü bir biçimidir. Dinî danışmanlık sadece ruh sağlığı uzmanları tarafından değil, aynı zamanda derin dinî ve / veya teolojik eğitim almış kişiler tarafından da kullanılır. Amerika’daki dinî danışmanların çoğu din adamı olarak atanmış veya belirli bir dinî toplum tarafından desteklenen kişilerdir (Woodruff, 2002).

Dinî danışmanlıklar, dinî danışma merkezleri, sağlık kuruluşları, dinî ortamlar veya özel uygulamalar aracılığı ile yürütülür. Güçlerini mensup oldukları inanç grubuna aidiyetten alırlar. AAPC, dinî danışmanların belirli bir dinî grupta sorumlu bir ilişki içinde olmalarını bekler. Onlar aynı zamanda ruh sağlığı sunan kuruluşların önemli bir parçasını oluştururlar. En son ve en etkili psikolojik yöntemleri manevi boyutla birleştirerek sunar-

lar. Tıbbi bir müdahale veya hastane ortamı gerektiğinde dinî danışman, danışanı bir psikiyatriste yönlendirir. Uzman bir dinî danışmanın hedefi, kendisinden yardım isteyenlere klinik olarak açıklanabilir ve manevi olarak duyarlı bakım sağlamaktır (Woodruff, 2002).

Pennsylvania'da bir dinî danışmanlık merkezi ile bir üniversite psikiyatri servisi, birime kabul edilmiş hastalara manevi hizmet sunmak için iş birliği yapmışlardır. Psikiyatri ekibi buna başlangıçta karşı çıkmışsa da, daha sonra sorun aşılmış böylece, pek çok hasta için çok değerli bir tedavi servisi oluşturulmuştur (akt. Foskett, 2001).

Türkiye'de ise dini danışmanlıkla ilgili yapılan çalışmaların tarihi oldukça yenidir (Örneğin, bkz. Demirkol, 1989; Demirkol, 1994; Ok, 1997; Ok, 2008) ancak son dönemlerde konuyla ilgili çalışma yapanların ve konuya ilgi duyanların sayısı sevindirici biçimde artmaktadır.

E. Dinî Danışmanlığın Sorunları

Dini danışmanlıkla ilgili sorunlar, kimlik sorunu, seküler danışmanlığın dini danışmanlıkla uyumu, görgül araştırma ihtiyacı, seküler ve dini olanın birlikte kullanımı ve akreditasyon olarak ele alınmaktadır.

2001 gibi geç bir dönemde, İngiltere'de yapılan bilimsel bir toplantıda, dinî danışmanlığın tanımıyla ilgili şu soruların cevabı aranmıştır: Dinî danışmanlık tam olarak nedir? Psikolojik danışmanlığın belirli bir biçimi midir yoksa basitçe din alanında çalışanların uyguladığı veya dinî ortamlarda uygulanan psikolojik danışmanlık mıdır? Dinî danışmanlık, dinî ortamlarda yürütülen veya belirli bir din çerçevesinde çalışanlar tarafından yürütülen profesyonel psikolojik danışmanlık mıdır? Ya da sadece nihai konularla ilgilenen psikolojik danışmanlık mıdır? Hatta dinî danışmanlık diye başlı başına bir disiplin var mıdır? (Foskett ve Lynch, 2001). Bu tanımlama sorununun son 20 yıldır devam ettiği ifade edilmektedir.

Dinî danışmanın ne olduğu ve kimin dinî danışman olduğu konusunda halk arasında, dindarlar arasında ve dinî danışmanlar arasında kesinleşmiş bir tanım bulunmamaktadır (Greenwald vd., 2011). Dinî danışmanlığın nerede bitip seküler danışmanlığın nerede başladığı konusu da ciddi olarak sorgulanmaktadır (Thorne, 2001). Dahası, psikolojik danışmanların, diğer ruh sağlığı uzmanları ve halk nazarında rollerini güven altına alabilecekleri bir uzmanlık alanlarının bulunmadığı ileri sürülmektedir. Kaldı ki, psikolojik

danışmanlık alanı, profesyonel psikolojik danışmanları diğer ruh sağlığı uzmanlarından ayırt edememektedir. Dolayısıyla psikolojik danışmanlar bir tür kimlik krizi yaşamaktadırlar. Aynı şey dinî danışmanlar için de geçerlidir. Dinî danışmanlık ismi, yasal olarak korunmuş bir meslek ismi değildir. Kendilerini dinî danışman, Hristiyan psikolojik danışman, Biblical Danışman vb. olarak isimlendirenler, hiç eğitim almayanlardan doktora derecesine sahip olanlara kadar farklılık gösterebilmektedir (Greenwald vd., 2011). Burada vurgulanması gereken nokta, dinî danışmanların hem akıl sağlığı konusunda hem de dinî konularda yeterli bilgiye sahip olmaları gerektiğidir (Greenwald vd., 2011). Bunun bir yansıması olarak, din adamlarının cemaatleriyle olan ilişkilerinin nasıl tanımlanacağı konusunda açık bir şey bulunmamaktadır. Bu ilişkiler, dinî danışmanlık, dinî bakım, manevi rehberlik veya yönlendirme gibi farklı isimlerle isimlendirilebilmektedir (Greenwald vd., 2011). Aslında yukarıda da ima edildiği gibi bireylerle, eşlerle, ailelerle veya gruplarla yapılan ve bir sorunun tartışılmasını, öneri veya yönlendirmeyi veya bir krizi çözmeyi içeren etkinliğe dinî danışmanlık adı verilmekte, buna karşılık rutin olarak yapılan ev, hastane, bakım evi ziyaretleri, danışmanlık olarak nitelendirilmemektedir (Greenwald vd., 2011).

Dinî bakım ve danışmanlık konusundaki literatür, ağırlıklı olarak teoriktir veya danışmanların görüşmelerinden edindikleri vaka örneklerine dayanmaktadır. Oysa bu alanda yapılacak görgül (ampirik) çalışmalar, dinî danışmanlık alanında nelerin önemli olduğu, nelerin danışmanlara zarar verdiği konularında önemli farkındalıklar sağlayabilir (Foskett ve Lynch, 2001). Dolayısıyla alanla ilgili yeterli bilimsel araştırmaya da ihtiyaç bulunmaktadır.

Başka bir konu da akreditasyon sorunudur. Dinî danışmanların akreditasyonu ve gözetimi ile ilgili sorunlar bulunmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi, İngiltere’de Dinî Bakım ve Danışmanlık Derneği ile Amerika Dinî Danışmanlar Derneği, din adamları için milli bir akreditasyon planı sunmaktadır. Dinî danışmanlık gelişirken, gözetim ve akreditasyon önemli olmakla birlikte, bunun din adamlarının çoğunun dinî görevlerinde gösterdikleri çabaların değerini düşürerek sadece dinî danışmanlığı uygulayan bir elit oluşturacağından sakınılması gerektiği ileri sürülmektedir (Foskett ve Jacobs, 1994).

Son olarak, ama en az önceki sorunlar kadar önemli olan konu, dinî danışmada ne kadar teolojik, ne kadar seküler değerlerin kullanılacağı mesele-

sidir. Foskett, bazı din adamlarının psikoloji ağırlıklı, diğerlerinin dinî ağırlıklı çalıştığını ve diğer bir grubun da hem psikoloji hem de dinî değerleri dengeli biçimde kullandığını bildirmektedir. Yine kadının kilisedeki rolüne, eşcinsellere, AIDS'e ve iki evliliğe yönelik tutumlar kısmen, dini danışmanların çalışmaları aracılığı ile liberalleşmiş bulunmaktadır (Foskett ve Jacobs, 1994). Bu arada genel dinî bakımdan (veya din hizmetlerinden) daha üstün bir mevki edinen dinî danışmanlık, dinî organizasyon içinde özellikle de pastoral ve pratik teologlar nezdinde gerilim doğurmuştur. Bu kişiler, dinî danışmanın nörotik ve narsistik orta sınıfın egomerkezli meşguliyeti olma tehlikesi taşıdığını dile getirmiştir. Bu durum da dinî danışmanlığın profetik görevleri ihmal edebileceği endişesine yol açmaktadır (Foskett ve Jacobs, 1994).

Bunların dışında profesyonel psikolojik danışmanlığın, dinî danışmanlar için uygun olup olmaması, dinsel inanca sahip insanların az bulunduğu ortamlarda dinî danışmanlığın uygun olup olmaması, dinin, maneviyatın ve terapötik uygulamanın uygun bir entegrasyonunun nasıl sağlanacağı gibi sorunlar da bulunmaktadır (Foskett ve Lynch, 2001).

F. Dinî Danışmanlıkta Dinî Olanın Hermenötik Boyutu

Dinî danışmanlığın seküler psikolojik danışmanlık ilişkisi bağlamında yaşadığı kimlik sorununu, daha derinlerde paradigma düzeyinde ele almak, konunun aydınlanmasına katkıda bulunabilir. 21. Yüzyılın en önemli sorunu, bilimle dinin entegre edilmesi ve inançlar arası işbirliği ve diyalogu sağlama sorunudur (Thorne, 2001). Din, sosyal uyum ile sosyal ve bireysel özgürlük arasındaki gerilimde yer almaktadır (Sutherland, 2001). Bu çerçevede teolojik ve psikolojik söylemlerin bir araya getirilmesi, hemen her yerde tartışma konusu olmuş ve olmaya da devam etmektedir (Foskett ve Lynch, 2001). Bununla birlikte, dinî danışmanlığın, bireysel maneviyat ile modernitenin ayırt edici özelliği olan nesnellik-bilimsellik arasındaki açığı kapatması halinde insanlara önemli bir katkı yapabileceği ileri sürülmektedir (Foskett ve Lynch, 2001).

Kutsal metnin geleneksel algılanması, modern öncesi dönemler için anlamlı olabilir. Fakat böyle bir anlayışın inançlar arası çatışma yaşayan modern dünyanın sorunlarına, büyüme ve dönüşme yönünde yapacağı katkının sınırlı olacağı da göz önünde tutulmalıdır. Dolayısıyla, dinî danışmada teolojik düşünmeyi öğrenmek önemlidir. Bununla, metni yaşamla ilintili kılacak

biçimde terapötik ve dinamik düşünme kastedilmektedir (Woodruff, 2002). Böyle bir yaklaşımla, dinî danışmanlık insanın şartlarını psikolojik olarak kabul edilebilir bularak geleneksel dinin, insan tabiatının karmaşıklığına yönelik algısını şekillendirmiş olacaktır (Sutherland, 2001).

Dinî danışmanlar tarafından kurumsal ve doktrinal prangalardan kurtulmak için gösterilecek çabalar - ki bu pek çok dinî danışmanı inanç topluluklarından kopma noktasına getirebilir - bir inanç kaybı göstergesinden ziyade onların gelecek vadeden belirtileri olarak algılanması gerekir. Bu tür konulardan dolayı dinî danışmanlar bazı meslektaşlarını, dinden sapmış ve inancın altını oymuş kişiler olarak görmüşlerdir. Oysa onlar dinî gerçekliğin temel çekirdeğinin koruyucularıdır. Dolayısıyla aslında dinsel danışmanlar, seküler toplumun bir tür gizli tebliğcileridir. Bu belirli bir inanca kişi kazandırma anlamında değil, anlama yönelik özlemi doğrulama ve kabul etme anlamındadır (Thorne, 2001). Kısaca özetlemek gerekirse, dinî danışman adaylarının hem teolojik materyal karşısında kendilerini bilişsel olarak "iyi" geliştirmiş, hem de dinsel materyali bu gelişim düzeyiyle uyumlu biçimde, gerektiğinde danışmanlarıyla birlikte iyi kullanmayı öğrenmiş olmaları gerekir.

G. Sonuç

İslam dininde dinî ve dinî olmayan ayrımı olmadığından, Türkiye'deki modelde dinî danışmanlığı belirleyen faktörler şöyle olabilir: Dinî materyale ve dinsel olguların belirleyiciliğine önem veren, dinî ortamlarda çalışmak isteyen ve dinsel materyale sempatiyle yaklaşan profesyonel bir psikolojik danışman veya psikolojik danışmanlık (veya dinî danışmanlık) eğitimi almış bir teolog / din adamı, dinî bakım ve danışmanlık hizmetini yerine getirebilir. Dolayısıyla, dinî danışmanlık, dinî konuları asla dikkate almayan, tamamen ruh sağlığı yönelimli seküler danışmanların dışındaki Müslüman kimliğini öne çıkaranlar ile sekülerleşmiş veya bir dinî yönelimi olmayan ancak inanç konularına sempatiyle bakan kişiler tarafından yürütülebilir.

Dinî danışmanlık uygulamaları Türkiye'de bir süreç halinde başlatılabilir. Bunun için önce, sosyal hizmet ya da burada kullanılan haliyle "bakım" (care) süreci geliştirilip sistemleştirilebilir. Ardından ikinci aşamada, ilgili adaylara dinî danışmanlıkla ilgili güçlü bir eğitim verilerek dinî danışmanlık hizmetine geçilebilir. Neticede dinî danışmanlık uygulamasının titiz bir eğitimin ardından gerçek anlamını kazanacağı düşünülmelidir. Bu hizmet,

Diyanet İşleri Başkanlığı, müftülükler aracılığı ile yürütebilir ki böylece dinî kurumlar daha fazla, insan sorunları merkezli olarak çalışmalarını sürdürebilirler. Diyanet İşleri Başkanlığı kendi bünyesinde “Din İşleri Yüksek Kurulu” örneğine benzer bir şekilde yeni bir “Akredite Edici ve Gözetleyici” kurul oluşturarak bu hizmetlerin kalitesini artırabilir.

Dinî danışmanlığın Batı’da Hıristiyan kültüründe tartışıldığı biçimini, olduğu gibi yerel kültüre taşımak yerine onun değerlerinin yerelleştirilmesi ve yerel halkın değerleriyle yeniden harmanlanması gerekmektedir. Bu yolla yeni oluşturulabilecek bir yardım hizmeti modeli daha özgün bir yapıya sahip olacaktır. Aslında dinî danışmanlık gibi seküler danışmanlıktan ayrı bir alan tasarlanabileceği gibi, dinî ve seküler ayrımına gitmeden, Türkiye’deki psikolojik danışmanlık eğitimine yerel olan boyutun katılması ve seküler psikolojik danışmanlığın manevi boyuta özel önem vermesiyle tek model de elde edilebilir. Bunlardan hangisinin daha ideal olacağı konusu, belirli bir uygulama sürecinden sonra ortaya çıkacaktır.

Rogers’ın ampirik bilim adamlığını, psikoterapist, ve mistik yönünü bir araya getiren Thorne, onun bir çalışmasına (1980, pp. 350- 352) dayanarak bu alanlarla ilgili birbiriyle uyumlu bir genel yaklaşım modeli önermiştir. Tartışma bölümünü öneri niteliğindeki bu ifadelerle bitirmek uygun olur:

1. Dünyaya hem içinde hem de dışında açık ol. Yeni deneyimlere, yeni arayış ve var olma yollarına, yeni düşünce ve kavramlara kucak aç.
2. Düşüncelerini söylenmesi gerektiği gibi söyle. İkiyüzlülüğü, aldatmayı ve ikiyüzlü konuşmayı reddet. İlişkilerin ve cinselliğin konusunda açık ol. Gizli veya ikiyüzlü bir yaşam sürdürme.
3. Tabiatı keşfetmek ve insanlığı kontrol etmek için kullanılan mevcut bilim ve teknoloji konusunda derin bir güvensizlik taşı.
4. Kompartımanlara ayrılmış dünyada yaşamak yerine yaşam bütünlüğü için çalış. Deneyimsel, düşünsel, duygusal, fiziksel, psikolojik ve iyileştirme enerjini birbirine entegre et.
5. Yakınlık, samimiyet ve ortak amaç için yeni biçimler araştır. Sözel ya da sözel olmayan yeni iletişim yolları bul. Duygu ve aklı birlikte bulundur.
6. Risk üstlenmeye istekli ol ki, böylece değişimler karşısında canlı kalasın.

7. Başkalarıyla, kibarca, detaylıca, kurallar koymaya ve yargılamaya çalışmadan ilgilen. Profesyonel "yardım edici"lerden kuşku duy.
8. Tabiata yakınlık hisset, onunla bakıp kollayarak ilgilen. Ekolojik düşün ve tabiatın güçleriyle işbirliğinde bulun.
9. Çok yapılandırılmış, esnek olmayan bürokratik kurumlara güvenme. Unutma ki kurumlar insanlar için vardır.
10. Kendi deneyimine güven ve dış otoriteye güvenme. Adil olmadığını düşündüğün kurallara uyma.
11. Maddi komfora ve ödüllere rağbet etme. Gözünü para veya statüye dikme.
12. Manevi arayıcı ol ve bireyden daha büyük olan yaşamda anlam ve amaç bul. Evrenin bütünlüğünü ve harmonisini tecrübe et (Thorne, 2001).

Kaynakça

- CLEBSCH, W. & Jaekle, C. (1964). *Pastoral care in historical perspective*. New Jersey: Prentice-Hall.
- CLINEBELL, H. J. (1966). *Basic types of pastoral counseling*. Nashville: Abingdon.
- DEMİRKOL, B. (1989). Vaizlerin ehliyetleri ve mesleğe yatkınlıkları üzerine deneysel bir araştırma. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31.
- DEMİRKOL, B. (1994). Dini danışmanlık ve rehberlik ders notları. Ankara, A. Ü. İlahiyat Fakültesi.
- EGAN, G. (2010). *The skilled helper: a problem-management and opportunity-development approach to helping*. Belmont: Brooks / Cole.
- FOSKETT, J. & Jacobs, M. (1994). Pastoral counselling. In W.Dryden, D. Charles-Edwards, & R. Woolfe (Eds.), *Handbook of counselling in Britain*, London: Routledge.
- FOSKETT, J. & Lynch, G. (2001). Pastoral counselling in Britain: an introduction. *British Journal of Guidance & Counselling* 29(4), 373-379.
- FOSKETT, J. (1991). Ethical issues in counselling and pastoral care. *British Journal of Guidance & Counselling* 20(1), 39-51.
- FOSKETT, J. (2001). Can pastoral counselling recover its roots in madness [1]? *British Journal of Guidance & Counselling* 29(4), 403-413.
- FOWLER, J. W. (1981). *Stages of faith. the psychology of human development and the quest for meaning*. San Francisco: Harper&Row.
- GREENWALD, C. A., Greer, J. M., Gillespie, C. K., & Greer, T. V. (2011). A study of identity of pastoral counselors. *American Journal of Pastoral Counseling* 7[4], 51-69.
- IVEY, A. E. & Simek-Downing, L. (1980). *Counseling and psychotherapy: skills, theories, and practice*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall.
- KUZGUN, Y. (1991). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: OSYM.
- LARTEY, E. Y. (2003). *In living color: an intercultural approach to pastoral care and counseling*. Philadelphia: Jessica Kingsley.

- LOUNT, M. & Hargie, O. D. W. (1997). The priest as counsellor: an investigation of critical incidents in the pastoral work of catholic priests. *Counselling Psychology Quarterly*, 10, 247-259.
- LYNCH, G. (2002). *Pastoral care & counselling*. London: Sage.
- MCLEOD, J. (1993). *An introduction to counselling*. Buckingham : Open University Press.
- NELSON-JONES, R. (1993). *Practical counselling and helping skills : how to use the lifeskills helping model*. (3rd ed. ed.) Cassell.
- OK, Ü. (1997). *Dinsel danışmanlığın teorik çatısı*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- OK, Ü. (2008). İnanç bakım ve danışmanlığı: bir model geliştirme denemesi. In A.Seyyar (Ed.), *Manevi sosyal hizmetler* (ss. 103-140). İstanbul: Rağbet.
- PATTISON, S. (1993). *A critique of pastoral care*. London: SCM.
- SMITH, W. C. (1979). *faith and belief*. Princeton: Princeton University Press.
- SUTHERLAND, M. (2001). Developing a transpersonal approach to pastoral counselling. *British Journal of Guidance & Counselling* 29(4), 381-390.
- THORNE, B. (2001). The prophetic nature of pastoral counselling. *British Journal of Guidance & Counselling* 29(4), 435-445.
- WOODRUFF, C. R. (2002). Pastoral counselling: an American perspective. *British Journal of Guidance & Counselling* 30(1), 93-101.